

Osobnost Prahy 2

Příroda má ráda rovnováhu

Pravidelně jednou měsíčně se zájemci setkávají ve Faustově domě, který je součástí areálu pražské Všeobecné fakultní nemocnice, s předními odborníky nejen ze zdravotnictví, ale z oblasti vědy v širším měřítku. V červnu usel do Faustova křesla MUDr. František Koukolík, DrSc., primář patologie Thomayerovy nemocnice v Praze. V sále bylo nabitá a nutno říct, že z každého, kdo se ujal slova, byla cítit nesmírná úcta vůči člověku, odpovídajícímu na otázky.

„Antičtí filozofové se mylili, když tvrdili, že člověk je tvor ryze racionální,“ říká dr. Koukolík a dodává, že jeho dlouholeté bádání ho utvrdilo v tom, že naopak jsme vysoce emocionální. „Žádný homo sapiens sapiens, ale homo sapiens stupidus,“ dodává s úsměvem.

„Příroda má ráda rovnováhu,“ říká lékař, který je autorem mnoha knih a v poslední době věnuje hodně času *deprivacím*. „Velmi mě zajímá, proč je člověk zlý,“ vysvětluje a je třeba říct, že odpověď na tuto otázku alespoň částečně zná. „Psychopat je nenapravitelný,“ zdůrazňuje. „Nereaguje na odměnu ani na trest. Psychopati jsou všichni antisociální, ale mezi antisociálními lidmi je jen

čtvrtina psychopatů a celkem tvoří asi jedno procento populace. Psychopat je druh člověka, není to odchylka. Existují kriminální psychopati a psychopati částeční, sociálně adaptovaní, často společensky velmi úspěšní. Podle mechanismu vzniku, který jsme předpokládali před 15 lety, jsme jim začali říkat deprivanti. Dnes jsme si více vědomi genetické složky jejich chování. Ti ve vězení končí jen málokdy. Naopak končí jako třeba mimoriádně úspěšní politik...“

A ještě něco málo z myšlenek, které MUDr. Koukolík ve Faustově křesle uvedl. Například o chování rodičů k dětem. „Dítě nikdy neodpustí rodičům rozvod. I když se tváří civilizovaně a chápavě.“ A co odpověď na otázku, zda se lidský mozek v běhu dlouhých tisíciletí změnil? „Ještě před týdnem bych vám řekl, že nezměnil, dnes už ale mám jiný názor. Změnil se dvakrát, vždy v okamžiku, kdy se objevil nový gen. Poprvé, když lidé začali stavět města a podruhé, když začali psát.“ (df)

Do Prahy přijeli i Jesenští z Jasena

„Lidi čtvrtl a pak byl po zásluze sám potrestán,“ říkávalo se kdysi po Čechách o Jáně Jesenském – Jesseniovi. Tento lékař, filozof a humanista se narodil před 440 lety a po bitvě na Bílé hoře, 21. června roku 1621, byl mezi sedmadvaceti českými pány popraven na pražském Staroměstském náměstí.

Slavného předchůdce si 8. června připomenuli jeho následovníci, přední odborníci

O nároku lidu na odpor proti tyranům. Titul doktora filozofie mu ale přiznala už univerzita v Praze, katolická univerzita v Padově mu to jako evangelikovi odmítla,“ vysvětlil historik PhDr. Petr Svobodný z Ústavu dějin – Archivu Univerzity Karlovy.

Doktor Jessenius provedl v červnu roku 1600 v Praze první veřejnou pitvu, která některé lidi velmi popudila. Její popis vyšel o rok později ve Wittenbergu. Práce je to nesmírně zajímavá a trvalo několik let, než se ji podařilo přeložit do češtiny. „Kamenem úrazu bylo už samotné téma,“

Na slavnostní připomenutí 440. výročí narození Jána Jesenského – Jessenia přijela také paní starostka Jesenská z Turčianského Jasena, kde se narodil otec slavného lékaře a filozofa

z pražského Anatomického ústavu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy. „Vzdělání Ján Jesenský získal nejprve na univerzitě ve Wittenbergu, kde od roku 1538 studoval filozofii a medicínu, pak pokračoval na univerzitě v Lipsku a posléze v Padově. Doktorem medicíny se stal v roce 1591, když obhájil spis O onemocnění žluči při třídenní zimnici, a zároveň získal i doktorát z filozofie za práci

Tešničkou na dortu byla vzácná návštěva – slavnostního setkání se zúčastnila také paní starostka z obce Turčianské Jaseno, kde se narodil otec Jána Jessenia. „Věnovali jsme Jáně Jesseniovi pěknou expozici a velmi si ho vážíme,“ řekla paní Jesenská a dodala, že ze tří set padesáti obyvatel žije stále ještě asi polovina Jesenských.

Text a foto: dař

Unikátní portrétní galerie Vyšehradské kapituly I.

Bylo již mnohokrát řečeno, že Královská kolegiální kapitula sv. Petra a Pavla na Vyšehradě vděčí za svůj vznik knížeti a prvnímu českému králi Vratislavovi, který vládl v letech 1061 až 1092. Od svého vzniku, někdy kolem roku 1070, kapitula vždy patřila mezi nejvýznamnější české církevní instituce. Prakticky do poloviny 15. století však zaujímala i mimořádné postavení státoprávní. Dnes lze konstatovat, že jejím založením řešil Vratislav mj. otázku zabezpečení vysokých královských úředníků, kteří se rekrutovali právě z řad duchovních – členů Vyšehradské kapituly. Vždyť např. hlavní představený kapitulinho sboru, probošt, získal do svých rukou trvale vysokou hodnost královského kancléře a spoluvytvářel tak zahraniční politiku středověkého českého státu.

V důsledku náboženských bouří v 15. století a následné reformace ztráceli většina církevních institucí svá výsadní postavení. Patří mezi ně i Vyšehradská kapitula, která si však dokázala uhájit svoji existenci a své místo na Vyšehradě. K její výraznější konsolidaci a opětovnému vzestupu dochází až v letech 1719 – 1743 za děkana Jana Václava Ditricha z Lilienthalu, který mj. založil galerii podobizen vyšehradských kapitulních děkanů. Portréty byly postupně soustředovány v sakristii kapitulního chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, kde měly své místo i po regotizaci kostela architektem Josefem Mockerem koncem 19. století. Po skončení rekonstrukce chrámu v roce 1992 se staly součástí výzdoby interiéru Nového děkanství, úředního sídla kapituly na Vyšehradě.

Prakticky až do poloviny 19. století kapitula nevladla, až na několik výjimek, portréty svých nejvyšších hodnostářů – proboštů. Tato skutečnost byla zřejmá podmiňována tím, že až do roku 1858 probošt trvale na Vyšehradě nesídlil. V roce 1858, kdy se stal proboštem Vojtěch Ruffer, vzniká i řada proboštských podobizen, kterou později probošt Mikuláš Karlach doplnil o kopie dostupných portrétů svých předchůdců. Galerie vyšehradských

Snímek Nového děkanství na Vyšehradě, K rotundě 10, kde je dnes umístěna portrétní galerie Vyšehradské kapituly

proboštů byla umístěna ve velkém sále tzv. Nového proboštství, které postavil probošt Václav Štulc. Po konfiskaci budovy v roce 1961 byly portréty přeneseny do kapitulních rezidencí a dnes jsou umístěny ve Vratislavově sále Nového děkanství.

V současné době tvoří portrétní soubor Vyšehradské kapituly na čtyřicet obrazů, většinou malovaných technikou oleje na plátně. Jejich umělecká kvalita vykazuje značné rozdíly. Od výrazně řemeslných prací, malovaných v některých případech po umrtí portretovaného, až po kvalitní dobová díla portrétního umění. Z podobizen vyšehradských kapitulních děkanů přesahuje průměr patrně nejstarší obraz portrétní kolekce, podobizna děkana Ditricha z Lilienthalu (děkanem v letech 1749 – 1760) nebo Prokopa Šuknechta (děkanem v letech 1760 – 1765). Bohužel, obě podobizny nejsou opatřeny signem a jejich autory jsou patrně cechovní malíři z pražských měst. V souboru se však najdou

i opravdu mistrovská díla, kterými jsou bezejmenné podobizny sídelního kanovníka a proboštského prokurátora Karla Khuna z roku 1825 nebo děkana Jáchyma Preisse z roku 1815 od Antonína Machka. Z dalších tvůrců je zde zastoupen např. žák F. Tkadlíka Václav Govič (1821 – 1875), brněnský Josef Šichan (1847 – 1918), autor portrétu probošta Mikuláše Karlacha.

Širší veřejnosti je doposud vyšehradský soubor podobizen vcelku neznámý. Kapitula představila jeho část, zejména nově zrestaurovaná díla, v roce 1998 na výstavě v kapli Lobkovického paláce na Pražském hradě. Podobizny ve své době významných a v některých případech dnes téměř zapomenutých představitelů Vyšehradské kapituly tvoří organicky vzniklý a stále doplňovaný celek, který má poměrně velkou historickou a kulturní hodnotu.

Text: JUDr. Jan Kotous, foto: archiv Vyšehradské kapituly

Mým domovem bude vždycky Praha, říká Ája Vrzáňová

S novou čestnou občankou Prahy 2 Ájou Vrzáňovou jsme se setkali ještě před jejím odjezdem do USA. Kytička konvalinek k narozeninám od redakce ji velmi potěšila.

Paní Ájo, vy jste nebyla v Praze již delší dobu...

Jezdím sem pravidelně, ale tentokrát jsem nebyla v Praze šest měsíců. Miluju Vánoce v Praze, takže sem vždycky jedu, ale tentokrát chtěla moje přítelkyně, u které vždycky bydlím, vidět svátky v New Yorku. Můj stálý pražský pobyt je na Vinohradech u Čechových sadů. Je to jako když přijedu domů; ty ulice, sady a to náměstíčko se nezměnily. A na Jiřího náměstí chodím do kostela. Těším se na procházky městem: vždycky najdu něco nového, novou restauraci, nový obchod. Byla jsem nedávno se svou přítelkyní na procházce v Riegrových sadech a připomněla jsem si, jak překrásný výhled na Hradčany je na jednom místě parku.

O nás, Pražanech se říká, že už ani nevnímáme, jak se naše město mění.

No, vůbec se nedá srovnat, jak Praha vypadala, když jsem přijela v roce 1990. Byla smutná, šedivá. Rok od roku se to zlepšilo – světla na ulicích, světla o Vánocích. Domy se opravují. Předtím byla večer všude tma. Město je krásnější a krásnější. Myslím, že jsem nejlepší pražský cestovní agent. Všechny své

známé ve Spojených státech sem, do srdce Evropy, posílám. I ty, co tady už byli. A všichni mi říkají, že je Praha hezčí než mnohá okolní města. Miluju zdejší dramatičnost, krásu. New York je také krásný, ale nevidí se tam taková historie, jakou my tady máme. Mým domovem je teď Amerika, která mi přijala a pomohla mi, když jsem to potřebovala. Za svůj skutečný domov ale vždycky budu považovat Prahu.

Vaše letošní jarní návštěva byla trochu jiná, bylo vám uděleno čestné občanství Prahy 2.

Pro mě to bylo ohromné překvapení. Něco, co jsem opravdu neočekávala. Vždycky jsem žila na Vinohradech, jsem pokřtěná u sv. Ludmily. Než jsem v 19 letech emigrovala, žila jsem ve Slezské ulici naproti Čechovým sadům, chodila do školy do Raisovky a do „Rigráku“. Miluju Vinohrady, já myslím,

že je to krásná čtvrt. Udělení čestného občanství je pro mě velká čest. Přece jenom jsem byla 40 let pryč a to, že se na mne nezapomnělo, je pro mě strašně cenná věc. Jsem opravdu moc šťastná. To, že si lidé na mě pamatují, mě moc těší – je to dojemné a vždycky mám slzy v očích. Na Novoměstské radnici se to povedlo: byl to opravdu krásný den.

Text: van, foto: len

Kamenní svědkové minulosti... Národní dům na Vinohradech

Výnosem zemského výboru ze dne 16. července 1875, ve srozumění s c. k. místodržitelstvím, byla obec Královské Vinohrady rozdělena na obce dvě. Na Vinohrady I. díl, nyníjší Žižkov a na Vinohrady II. díl, nyníjší Vinohrady. Dne 26. září 1879 byly Královské Vinohrady povýšeny na město. V roce 1890 se ve znaku uděleném Vinohradům císařem Františkem Josefem I. objevila hradební zeď se dvěma věžemi, mezi nimiž je sv. Václav. Ten levicí drží jilec meče po svém boku, na rameni má štít se znakem Království českého a v pravici má větvičku révy s listem a hrozemem.

Tehdy také začal na Vinohradech prudký stavební růst. Nejprve se začalo se zastavováním oblasti v dnešní Francouzské, Anglické a Bělehradské. Stavební činnost probíhala také na hlavním vinohradském náměstí – Purkyňově, dnešním náměstí Míru. Vznikla tu radnice, škola a 25. listopadu 1888 byl položen základní kámen k arciděkanství kostela sv. Ludmily. Ten byl pořízen na náklad vinohradské obce v letech 1888 – 1893 podle projektu architekta Josefa Mockera. Stavbu chrámu v novogotickém slohu shlédl při své návštěvě Prahy v roce 1891 i císař František Josef I. Později, v letech 1905 – 1907, byla postavena budova Vinohradského divadla.

Vinohradští radní rozhodli také o vybudování monumentálního reprezentačního domu na tehdy ještě volných pozemcích mezi dnešními ulicemi Korunní, Slezskou, Blanickou

a náměstím Míru. Tímto počínem došlo k zásadnímu obratu v dalším společenském a kulturním životě Královských Vinohrad.

Ke stavební realizaci trojkřídle víceúčelové novorenesanční budovy čp. 820 došlo v letech 1893 – 1894. Probíhala v neuvěřitelně rychlém tempu: po pouhých patnácti měsících mohl být Národní dům 10. listopadu 1894 slavnostně otevřen pro veřejnost. Projekt vypracoval vinohradský měšťan, Ing. arch. Antonín Turek, známý také svým návrhem hlavního oltáře pro votivní chrám sv. Ludmily a projekty dalších vinohradských městských objektů, především vodárny a tržnice. Vlastní stavbu Národního domu řídil stavitel Jan Troniček. Malířskou výzdobu hlavního sálu provedl Adolf Liebscher, který měl svého času i tu čest podílet se na výtvarné výzdobě Národního divadla. Plastická výzdoba objektu byla dílem sochařů Josefa Strachovského a Antonína Poppa – ten je také autorem soch na budově. Ty nad hlavním portálem jsou alegorickými Nadšení a Ušlechtilostí. Sochařské práce obou jmenovaných umělců bychom rovněž našli v Národním divadle, ale i v Národním muzeu. Výše uvedené je důkazem toho, že nejen vlastní stavbě Národního domu, ale i jeho výtvarné výzdobě byla věnována velká péče. Však také celkový účet přesáhl částku půl milionu zlatých rakouské měny.

V Národním domě na Vinohradech byly vedle velkého sálu i další, menší, také diva-

delní sál, tělocvična Sokola, místnosti Městanské besedy a dalších spolků. V provozu byla rovněž vyhlášená restaurace, kavárna a nechyběly ani letní a zimní zahrady. Jen o málo později byla v objektu umístěna velká knihovna. Již od počátku zde bylo instalováno elektrické osvětlení a ústřední topení.

Jak již bylo naznačeno, Národní dům na Vinohradech se stal významným střediskem společenského a kulturního života. Konala se zde velká politická shromáždění, stejně tak

i reprezentační plesy. Ve zdejších divadelních sále našla útočiště i Pištěkova operní a operetní scéna. Koncertovala zde též Česká filharmonie a orchestr Národního divadla. Působil tu rovněž známý pražský kabaret Červená sedma v čele se svým uměleckým vedoucím Jiřím Červeným. V roce 1913 v objektu zahájilo provoz první vinohradské kino Minuta a rok nato loutkové divadlo.

Dva sály byly pojmenovány po Raisovi a Majakovském. Karel Václav Rais, významný

český literát, nejen na Vinohradech bydlel, ale také výrazným způsobem pedagogicky působil. Sovětský básník, protagonista socialistického realismu v lyrice, Vladimír Vladimirovič Majakovskij zde 26. dubna 1927 při své návštěvě Prahy před nabitým sálem přednášel nejen verše svoje, ale i dalších ruských básníků.

Za druhé světové války byla v Národním domě kulturní činnost minimalizována. Po roce 1945 se stal mj. sídlem Státního souboru písní a tanců. V roce 1955 ho získaly tehdejší Československé dráhy: od roku 1959 se proto jmenoval Ústřední kulturní dům železničářů. Dnes však nese tento objekt svůj původní název. Stejně jako dříve se tady koná množství kulturních akcí a najdete zde i proslulou taneční školu.

V období 1972 – 1992 působil v Národním domě prestižní Klub sběratelů kuriozit. Přes tisíc členů tohoto klubu se věnuje špičkové zájmové činnosti. Některé sbírkové soubory, o kterých umí tak zajímavě vyprávět dlouholetý předseda tohoto klubu Ladislav Likler, patří k těm největším a nejlepším na světě.

Závěrem ještě vzpomeneme velkou gastronomickou a pohostinskou tradici tohoto místa, neboť nejen kulturou živ je člověk. Především ve zdejší kavárně jistě v průběhu času diskutovaly o svých uměleckých a životních plánech desítky herců Vinohradského divadla.

Text: Eva Hrušková, foto: vin

